

Research Paper

Future research into rural destinations is a critical element of the sustainable development of rural tourism in Yazd province (Case Study: Saryazd village)

Hamid Zargham¹, *Mohammad Reza Asadizarch²

1. Associate Professor, Tourism Management Department, Faculty of Management & Accounting, University of Allameh Tabataba'i, Tehran, Iran.
 2- PhD Candidate, Tourism Management Department, Faculty of Management & Accounting, University of Allameh Tabataba'i, Tehran, Iran.

Citation: Zargham, H., & Asadizarch, M. R. (2024). [Future research into rural destinations is a critical element of the sustainable development of rural tourism in Yazd province (Case Study: Saryazd village) (Persian)]. *Journal of Rural Research*, 15(2), 282-297, <http://dx.doi.org/10.22059/jrr.2024.360580.1843>

doi: <http://dx.doi.org/10.22059/jrr.2024.360580.1843>

Received: 11 June 2023
 Accepted: 02 Feb. 2024

ABSTRACT

This research aims to provide guidelines for the sustainable development of rural tourism by using the future study of target villages for tourism in central Iran, which was carried out with a case study of *Saryazd*, the target village for tourism in the province of Yazd. The current research is applied in terms of purpose and is in the category of descriptive-analytical research. The research's statistical sample comprises ten experts with more than ten years of related experience selected by non-random snowball sampling. Data were collected through media scanning, written and digital sources, interviews, and questionnaires and were analyzed using MAXQDA software and quantitative content analysis techniques. The research method is based on the TAIDA technique, which will be used in future research and scenario development. The research findings showed that the most crucial strategy at the management level is creating a destination management/marketing organization (DMO) and developing a destination management plan (DMP). At the activity level, the training of the local community and their preparation for participation in rural tourism activities by experts and the creation of facilities by the public sector, such as tax exemption incentives for investors to invest in the village and rural tourism. At the task level, changing the water consumption pattern and familiarizing all stakeholders with new methods of water consumption and modern irrigation techniques are suggested guidelines to reach the desired future scenario.

Key words:

Future research, Scenario planning, Rural tourism, Sustainable development, Guideline formulation

Copyright © 2024, Journal of Rural Research. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-noncommercial 4.0 International License which permits copy and redistribute the material just in noncommercial usages, provided the original work is properly cited.

Extended Abstract**1. Introduction**

Iran is different and constantly changing; Iran has experienced many unexpected phenomena such as revolution

and climate change, drought, sanctions, and recent pandemic crises such as SARS and Coronavirus. Among the industries, the tourism and hospitality industry was more damaged in this situation. Much scientific research mentions tourism as the best way to manage a rural destination, and it can revive the rural economy and culture damaged by various disadvantages of the modern era, such

*** Corresponding Author:**

Mohammad Reza Asadizarch, PhD Candidate

Address: Tourism Management Department, Faculty of Management & Accounting, University of Allameh Tabataba'i, Tehran, Iran.

Tel: +98 (913) 2736307

E-mail: Mohammed.reza.asadii@gmail.com

as drought, migration to big cities for more income, and recently, the coronavirus. Foresight and scenario planning can be the most valuable tools for sustainable development in rural destinations. The research aims to provide guidelines for the sustainable development of rural tourism by using the future study of target villages in central Iran, which has been done by developing a scenario and using the TAIDA method. The case studied is *SarYazd* village in Mehriz city of Yazd province in the center of Iran, which is one of the desert villages of Iran. This village has been selected as one of the target villages for tourism because of consecutive droughts. It has many tourist attractions, and the process of tourism development and changing the lifestyle of residents in the village is taking shape.

2. Methodology

The current research is applied in terms of purpose and is in the category of descriptive-analytical research. The statistical population of the study includes ten related experts with more than ten years of experience who are familiar with the subject under study and are among the activists in this field. These experts were selected using a non-random snowball sampling method. Research data were collected by scanning the media, written and digital sources, including the first five sites based on Google's ranking in the search for "*SarYazd*," interviews with actors and experts, and a Delphi questionnaire. These collected data were analyzed using MAXQDA software, quantitative content analysis technique, and Delphi method.

The research method is based on the TAIDA technique, which will be used in future research and scenario development. TAIDA is a 5-step process that includes tracking, analyzing, imaging, deciding, and acting. In the first step, the situation of the past and the present of the destination, including the actors, the guiding forces, and the dominant system, is prepared using available internet and printed resources, as well as a part of the interview with the experts of the private and public sector in the region. In the tracking phase, the trends and forces affecting the central question about the future are refined and identified by the media scan and the Delphi expert panel. In the analysis stage, the shaping forces and their consequences in the future will be identified, and then the connections between them will be drawn; in the visualization stage, different scenarios will be drawn. In the decision-making stage, the path to the desired scenario is drawn, considering the opportunities and threats of the future environment. Finally, the guidelines related to the developed path are suggested to the beneficiaries. The main question of the research is, "What development strategies and guidelines are there to

achieve the desired future scenario of the desert villages of central Iran for tourism in the next five years?"

3. Results

The research findings showed 16 possible scenarios for the tourism target village of *SarYazd*. The most desirable scenario among them (PI1+PS1+LC1+NP1) includes the support of the private sector, public, and local community for the development of tourism with access to new water resources. The output of the desired scenario includes more tendency of residents towards tourism, an increase in income of villagers and return or reverse migration from city to village, an increase in production and productivity in the town, a variety of forms of tourism in the village, and increase of overnight stay in the town, which results in maintaining and the revival of customs and rich culture of the region. After the PEST analysis, the guidelines proposed by the researcher were extracted at three levels: management, activity, and task. At the management level, the most important strategy is to create a destination marketing/management organization (DMO) and formulate a destination management plan (DMP). At the activity level, the training of the local community and their preparation for participation in rural tourism activities by experts and the creation of facilities by the public sector, such as tax exemption incentives for investors to invest in the village and rural tourism. At the task level, changing the water consumption pattern and familiarizing it with new methods of water consumption and modern irrigation techniques by all stakeholders is a suggested guideline to reach the desired scenario for the village's future.

4. Discussion

By participating in strategic planning processes that look at crisis and disaster scenarios, managers and strategists create significant new knowledge and understanding (Butz, 2010) and enable their organizations to transform from a "crisis" state to a "crisis-ready" state. Therefore, the current research, as a type of new age research in the field of foresight, is unique in terms of subject and method in Iran's tourism literature, and it significantly improves the existing tourism literature and will fill the gap in the future research literature in Iran. On the other hand, it helps destination managers to prepare their destination for possible and desirable future situations by using new strategic management methods. Also, due to the many problems and the newness of tourism, destination management and related institutions are still not well known in Iran, and this is

because institutional and structural problems and weak communication between decision-making institutions and stakeholders are among the main problems of tourism development in Iran (Taleghani et al., 2014). Therefore, this research, by presenting its strategies and introducing the destination management organization and its role in formulating destination planning and effective communication between stakeholders, helps to a great extent to the aforementioned case, i.e., the literature gap and institutional deficiency related to the development of destinations. The first proposed management strategy, which according to the analysis of the technology environment, is the optimal scenario, which is to create coordination and proper communication between departments, completely solves the concerns and concerns of Nye 's study in 2006 regarding the use of technology as a social world , the creation of a destination marketing/management organization (DMO) has not only filled Nye 's concern with the content of technology application, but also filled the existing research gap of studies by Pike (2008) and Blaine et al. (2005). They believe that the lack of destination and organization marketing/management organizations in particular, are the big loss for rural/local tourism destinations.

5. Conclusion

The current research, as a kind of new-age research in the field of foresight, is unique in terms of subject and method in Iranian literature, significantly improves the existing tourism literature, and will fill the gap in future research literature in Iran. On the other hand, it helps destination managers to prepare their destination for possible and desirable future situations by using new strategic management methods. By presenting its strategies and introducing the destination management organization and its role in formulating destination planning and effective communication between stakeholders, this research can help to a great extent to institutional and structural problems and weak communication between decision-making institutions and stakeholders in Iran's tourism industry. There were also limitations in the research's methodology, although the current research used content analysis and the Delphi method. However, it is possible to suggest to future researchers the use of other future research methods such as Futures Wheel, Simulation and Games, Agent-Based Modeling (ABM), or Trend Impact Analysis (TIA), which are common qualitative and quantitative methods in this type of research. Another suggestion of the researcher to the rural tourism industrialists, especially the private sector, is to use this kind of research before planning their investments in destinations so that they can

more confidently hope for the return of their investment and success in it and experience the least crises or at least be ready for the upcoming crises.

Acknowledgments

This research did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Conflict of Interest

The authors declared no conflicts of interest

آینده پژوهی مقصدهای گردشگری روستایی، عنصر کلیدی در توسعه پایدار گردشگری روستایی استان یزد (مورد مطالعه: روستای سریزد)

حمید ضرغام بروجنی^۱، *محمد رضا اسدی زارچ^۲

۱- دانشیار، گروه مدیریت گردشگری، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.
۲- دانشجوی دکتری، گروه مدیریت گردشگری، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

حکیده

تاریخ دریافت: ۲۱ خرداد ۱۴۰۲

تاریخ پذیرش: ۱۳ بهمن ۱۴۰۲

هدف از این پژوهش ارائه رهنمودهایی برای توسعه پایدار گردشگری روستاهای هدف گردشگری ایران مرکزی با استفاده از آینده پژوهی است که با مطالعه روستای هدف گردشگری سریزد استان یزد انجام گرفته است. جامعه آماری تحقیق ۱۰ نفر از خبرگان مرتبط با موضوع، دارای سابقه بیش از ۱۰ سال است که با روش نمونه برداری غیر تصادفی گلوله برفی انتخاب شده اند. داده ها از طریق اسکن رسانه، منابع نوشتاری و دیجیتال، مصاحبه و پرسش نامه جمع آوری شدند و با استفاده از نرم افزار مکس کیودا و تکنیک تحلیل محتوای کمی تحلیل شده اند. روش تحقیق مبتنی بر تکنیک تایدا در آینده پژوهی و تدوین سناریو است. یافته های پژوهش نشان داد که در سطح مدیریت، مهم ترین استراتژی، ایجاد یک سازمان مدیریت بازاریابی مقصد (DMO) و تدوین برنامه مدیریت مقصد (DMP) است. در سطح فعالیت، آموزش جامعه محلی و آماده سازی آن ها برای مشارکت در فعالیت گردشگری روستایی از سوی متخصصان و ایجاد تسهیلاتی از سوی بخش عمومی نظیر مشوق های معافیت مالیاتی برای سرمایه گذاران جهت تشویق سرمایه گذاری در روستا و گردشگری روستایی است. در سطح وظیفه نیز تغییر الگوی مصرف آب و آشنایی با روش های نوین مصرف آب و تکنیک های نوین آبیاری از سوی تمامی ذی نفعان، رهنمود پیشنهادی برای رسیدن به سناریوی مطلوب آینده است.

کلیدواژه ها:

آینده پژوهی، سناریونگاری، گردشگری روستایی، توسعه پایدار، مدیریت مقصد

مقدمه

برنامه ریزی سناریو پیوسته مورد بررسی، مستندسازی و مطالعه قرار می گیرد، تنها نیاز به تحقیقات دقیق و مداوم برای توسعه کاربرد آن خواهد بود. پیشرفت های اخیر در برنامه ریزی سناریو نشان می دهد که این نوع مطالعه و تدوین راهبردهای مرتبط با آن، به تمرکز بیشتر بر تجربیات ذی نفعان و تغییراتی که ممکن است در محیط واقع شود، نیاز دارد. (O'Brien, 2004). برنامه ریزی سناریو اغلب به عنوان یک رویکرد فراگیرتر برای تدوین راهبرد توصیف می شود. در مقصدهای روستایی که توسعه امری حساس تر است، مطالعات مرتبط با برنامه ریزی سناریو از اهمیتی مضاعف برخوردار است.

توسعه روستایی فرایند بهسازی کیفیت زندگی و رفاه اقتصادی مردم ساکن در مناطق روستایی و اغلب مناطق نسبتاً منزوی و کم جمعیت است. (Moseley, 2003). در مناطق روستایی به طور فزاینده ای فعالیت گردشگری، تولیدکنندگان خاص مانند صنایع دستی و تفریحات، جایگزین فعالیت های پیشین مانند

آینده پژوهی به عنوان یک زمینه تحقیقاتی در دوران پس از جنگ جهانی دوم ظاهر شد (Andersson, 2018). میشل گوده معتقد است پیش بینی به طور گسترده، توسط تصمیم گیرندگان انجام نمی شود، زیرا وقتی همه چیز خوب پیش می رود، آن ها می توانند بدون آن مدیریت کنند، و وقتی اوضاع بد پیش می رود، برای درک شرایط فراتر از بینی، خیلی دیر است و همان طور که سنکا گفت: «برای کسی که نمی داند کجا می رود باد مساعدی وجود ندارد.» لذا عمل بدون هدف بی معنا می شود و تنها پیش بینی راه، عمل را نشان می دهد و به آن، هم معنا و هم جهت می دهد (Godet, 2000). اگرچه بسیاری از عناصر آینده (خواه پیش بینی شده یا غیرمنتظره) برای اولیای امور مدیریت و تئوری مدیریت چالش هایی ایجاد خواهد کرد، ولی هیچ کدام نمی توانند از نظر اهمیت با چالش حرکت به سمت توسعه پایداری اجتماعی - محیطی رقابت کنند (Lew et al., 2018). از آنجایی که ابعاد مختلف

* نویسنده مسئول:

محمد رضا اسدی زارچ

نشانی: تهران، دانشگاه علامه طباطبائی، دانشکده مدیریت و حسابداری، گروه مدیریت گردشگری.

تلفن: ۲۷۳۶۳۰۷ (۹۱۳) +۹۸

پست الکترونیکی: Mohammed.reza.asadii@gmail.com

ترسیم و راهبردهای مطلوب مرتبط با آن تدوین شود و تصویر و مسیر روشنی برای تصمیم‌گیران و توسعه‌دهندگان ارائه شود تا مدیران و ذی‌نفعان مناطق روستایی با آگاهی از آینده‌های محتمل و ممکن، مسیرها و راهبردهای مرتبط بتوانند برنامه توسعه پایدار مناسبی برای روستا داشته باشند. در واقع ضرورت انجام این تحقیق بر پاسخ به این سؤال کانونی استوار است که چه راهبردهای توسعه‌ای پایدار برای نیل به سناریو مطلوب ۵ سال آینده روستاهای هدف گردشگری یزد وجود دارد؟

مروری بر ادبیات موضوع

گردشگری روستایی

گردشگری فعالیتی است که علاوه بر مزایای اقتصادی و اشتغال، آثار اجتماعی و فرهنگی بسیاری برای مقاصد دارد (Najjarzadeh et al., 2022). امروزه گردشگری روستایی یک عامل آشکار در توسعه روستایی است که گردشگران را به مناطق روستایی سوق می‌دهد و کیفیت زندگی، زیرساخت‌ها و نرخ اشتغال را بهبود می‌بخشد (Bardon, 1990 cited in Asadi Zarch et al., 2021). گردشگری روستایی، یکی از مهم‌ترین الگوهای گردشگری، برای اولین بار در واکنش به افزایش شهرنشینی و صنعتی شدن در قرن نوزدهم پدیدار شد (Tiu, 2004 cited in Akbarian Rounizi & Ramzanzadeh Lasboy, 2015). گردشگری روستایی می‌تواند نقش مهمی در تنوع جوامع روستایی و ایجاد فرصت‌های جدید در مناطق روستایی از جمله ایجاد اشتغال پرسود در روستاها، افزایش درآمد روستائیان، مشارکت مردمی و کاهش اختلاف درآمد روستائیان و شهروندان، کاهش مهاجرت روستائیان به شهرها و کاهش مشکلات مهاجرت شهرهای بزرگ ایفا کند. باین‌حال، باید اذعان کرد که گردشگری صرفاً نمی‌تواند تمام نیازهای روستائیان را برآورده کند (Rezvani, 2008 cited in Asadi Zarch et al., 2021). جامعه محلی یکی از ذی‌نفعان مهم گردشگری روستایی است. باین‌حال، استراتژی‌های موقعیت‌یابی گردشگری روستایی از دیدگاه یک گردشگر ذی‌نفع توسعه داده شده‌اند و دیدگاه جامعه محلی را نادیده گرفته‌اند. در تدوین استراتژی‌های موقعیت‌یابی مهم است که دیدگاه جامعه را نیز در برگیرد زیرا گردشگری روستایی بدون حمایت جامعه نمی‌تواند موفق باشد (Falak et al., 2014).

توسعه پایدار

در توسعه پایدار نیازهای نسل فعلی بدون به خطر انداختن منابع موجود برای نسل بعدی برآورده می‌شود (Wheeler, 2004 cited in Mohammadi et al., 2022). برای دستیابی به توسعه پایدار گردشگری، شاخص‌های مختلفی پیشنهاد شده است که عبارت‌اند از: ویژگی‌های اکولوژیکی: تنوع زیستی، محیط‌زیست، پوشش گیاهی. شاخص‌های اقتصادی: اشتغال، رفاه اقتصادی، کارایی

استخراج منابع و فعالیت کشاورزی به‌عنوان محرک‌های اقتصادی غالب شده‌اند. (Ward & Brown, 2009). گردشگری روستایی امکان ایجاد یک منبع درآمد جایگزین در بخش غیرکشاورزی را برای روستائیان فراهم می‌کند (Cheng & Zhang, 2020). پژوهش‌های علمی زیادی از گردشگری به‌عنوان یکی از بهترین راه‌ها برای مدیریت مقصد روستایی یاد می‌کنند که می‌تواند اقتصاد و فرهنگ روستایی را که توسط معایب و تغییرات مختلف دوران مدرن مانند خشک‌سالی، مهاجرت به شهرهای بزرگ برای درآمد بیشتر آسیب‌دیده است، احیا کند (Adeyinka-Ojo et al., 2014). ولی بعضی از روستاهایی که برای رفع فقر از جوامع کشاورزی سنتی به مقصد گردشگری تبدیل شده‌اند، با بحران‌های اکولوژیکی و اجتماعی مواجه شده‌اند. استفان^۱ و همکاران معتقدند که تغییرات آب‌وهوایی مخرب مانند اسیدی شدن اقیانوس، تخریب خاک، ازدست‌دادن تنوع زیستی و ذوب‌شدن یخ‌ها رسیدن به نقاط اوج هستند و وضعیت از حالت پایدار به حالت ناپایدار تغییر کرده است که از آن به‌عنوان «تغییر وضعیت مخرب بزرگ» نام برده‌اند (Steffen et al., 2016). بعضی سازمان‌های معتبر دنیا نیز نظیر پارلمان اروپا به آثار اجتماعی و زیست‌محیطی این تغییرات سریع پرداخته‌اند (Peeters et al., 2018).

آینده‌پژوهی و برنامه‌ریزی سناریو در شرایط ناپایدار و متغیر کنونی می‌تواند یکی از ابزارهای کارآمد برای تدوین برنامه توسعه پایدار و راهبردهای مرتبط با آن در مقصدهای روستایی باشد. علاوه بر این، سناریوهای پیش‌بینی شده هنگام مواجهه با هرگونه تغییر یا بحران در طول عمر خود، تأثیرات کمتری را تجربه خواهند کرد. این در حالی که بعضی مقصدهای روستایی بدون در نظر گرفتن چنین ابزارهای مهمی، در دهه‌های اول پس از توسعه با مشکلات زیادی مواجه شده‌اند. اگرچه تحقیقات معدودی از آینده‌پژوهی در زمینه برنامه‌ریزی توسعه روستایی مانند مطالعه شفيعی ثابت و میرواحدی (۲۰۲۲) در مورد آینده‌پژوهی ظرفیت‌های پیوند روستایی - شهری در راستای امنیت غذایی پایدار در سکونتگاه‌های روستایی و یا مطالعه علیزاده دولت‌آبادی و همکاران (۲۰۲۲) با موضوع «شناسایی پیشران‌ها و سناریوهای مؤثر بر مدیریت یکپارچه روستاهای حوضه آبخیز داورزن» در مورد مدیریت یکپارچه آبخیزداری به‌عنوان یک پیش‌شرط لازم برای مدیریت پایدار و بهبود سبک زندگی و معیشت مردم محلی انجام گرفته است، ولی تاکنون مطالعه‌ای در جهت بهره‌گیری از آینده‌پژوهی و تکنیک سناریونگاری به‌عنوان ابزار برنامه‌ریزی و تدوین راهبرد توسعه پایدار مقصدهای گردشگری روستایی در ایران در دست نیست، از این‌رو، در تحقیق حاضر سعی شده است با استفاده از ابزارهای آینده‌پژوهی سناریوی احتمالی و ممکن روستای هدف گردشگری سریزد استان یزد در ایران مرکزی که در دو دهه گذشته با خشک‌سالی مواجه بوده است،

1. Steffen

کرد (Lombardo, 2008: 109). آن‌ها به بررسی آینده‌های احتمالی - آنچه در واقع می‌تواند اتفاق بیفتد، آینده‌های محتمل - که به احتمال زیاد رخ می‌دهند و آینده‌های ترجیحی - آنچه باید اتفاق بیفتد، توجه دارند. مطالعات آینده اغلب به عنوان مترادف ارزیابی فناوری در نظر گرفته می‌شوند، زیرا تجزیه و تحلیل فناوری‌های گذشته، حال و آینده نشان‌دهنده رویکرد استاندارد برای تحقیقات آینده است (Bell, 2003: 8). بسیاری از افراد تحت عنوان فناوری فقط یک شی یا ابزار را برای یک هدف خاص در نظر می‌گیرند و به وضوح این مهم، موضوع تحقیقات آینده نیست. یکی از نگرانی‌های اصلی مطالعات آینده، فناوری است، اما نه به عنوان «سیستمی از ماشین‌ها با عملکردهای معین. بلکه بیشتر به عنوان بیان یک جهان اجتماعی است» (Nye, 2006: 47). اساساً هدف اصلی آینده‌پژوهان بهبود رفاه انسان و کل جهان است و اغلب سناریوهای جهان آینده را پیشگویی‌های خود - محقق می‌دانند.

سناریونگاری

هیچ تعریف واحدی از سناریوها یا برنامه‌ریزی سناریو وجود ندارد. متفکران مختلف تعاریف خود را از سناریوها و برنامه‌ریزی سناریو ارائه کرده‌اند:

- «دیدگاه سازگار درونی از آنچه آینده ممکن است به آن تبدیل شود» (Porter, 1985).

- «بزاری [برای] نظم بخشیدن به برداشت‌های فرد در مورد محیط‌های آینده جایگزین که در آن تصمیم فرد ممکن است درست اجرا شود» (Schwartz, 1991).

- «بخشی از برنامه‌ریزی استراتژیک که به ابزارها و فناوری‌ها برای مدیریت عدم قطعیت‌های آینده مربوط می‌شود» (Ringland, 2003).

- «روشی منظم برای تصویربرداری از آینده‌های احتمالی که در آن تصمیمات سازمانی ممکن است اجرا شود» (Schoemaker & Mavaddat, 2000).

از این تعاریف مشخص است که سناریو یک پیش‌بینی نیست، بلکه به معنای توصیفی نسبتاً غافلگیرکننده از زمان حال است. سناریو یک چشم‌انداز، یعنی یک آینده مطلوب هم نیست. سناریو پاسخی به‌خوبی کارشده به این سؤال است: «چه چیزی می‌تواند و ممکن است اتفاق بیفتد؟» یا: «چه اتفاقی می‌افتد اگر...؟». به این ترتیب سناریو با یک پیش‌بینی یا چشم‌انداز متفاوت است، زیرا هم چشم‌انداز و هم پیش‌بینی تمایل به پنهان کردن ریسک آینده دارند. اما سناریونویسی مدیریت ریسک را ممکن می‌سازد. همچنین واضح است که برنامه‌ریزی سناریو تنها مربوط به نوشتن سناریو نیست، بلکه چیزی بیشتر از آن است، چیزی که بیشتر به برنامه‌ریزی استراتژیک مرتبط است. (Lindgren & Bandhold,

اقتصادی. شاخص‌های اجتماعی: مشارکت، آموزش، عدالت، امنیت. شاخص‌های نهادی: دسترسی به اطلاعات و ارتباطات و نهاد‌های جامعه محلی. ویژگی‌های فرهنگی: میزان پایبندی به آداب و رسوم محلی، میزان حفظ هویت محلی و انتظارات (Weaver, 2001 cited in Mohammadi et al., 2022). توسعه گردشگری روستایی بر مبنای توسعه گردشگری پایدار و تبدیل گردشگری به موتور محرکه اقتصادی منطقه برای توسعه مناطق روستایی از مهم‌ترین مواردی است که نیازمند اتخاذ راهبردهای اصولی و منطقی متناسب با قابلیت‌های منطقه‌ای و محلی و با جهت‌گیری برنامه‌ریزی راهبردی فضایی است (Rumiani et al., 2021 cited in Najarzadeh et al., 2020). عوامل مؤثر مدیریتی در گردشگری روستایی به دودسته مدیریت محلی کارآمد و برنامه‌ریزی و توجه دولتی تقسیم می‌شوند. مدیریت محلی کارآمد - وجود مدیریت توانمند یکی از ویژگی‌های اصلی رشد در هر سیستمی است. اکبریان رونیزی و شیخ بگلو (۲۰۱۶) نیز در مطالعه خود بر این عامل تأکید کرده‌اند. برنامه‌ریزی و توجه دولت - دوویدی^۲ (۲۰۱۶) اذعان دارد که برنامه‌ریزی صحیح در گردشگری روستایی یکی از مهم‌ترین متغیرها در موفقیت گردشگری روستایی است. درک انتخاب‌های مقصد گردشگران برای توسعه سیاست‌ها و استراتژی‌های گردشگری کارآمد ضروری است (Asadi Zarch et al., 2023).

کل مفهوم توسعه پایدار آینده محور است؛ زیرا تعریف سازمان ملل از این مفهوم می‌گوید: «توسعه پایدار توسعه‌ای است که نیازهای زمان حال را بدون به خطر انداختن توانایی نسل‌های آینده برای برآوردن نیازهای خود برآورده می‌کند» (World Commission on Environment and Development, 2012). همان‌طور که بیکر بیان می‌کند، توسعه پایدار در مورد چشم‌انداز آینده‌های جایگزین و پذیرش آینده‌ای است که پایدار است (Baker, 2006). به عبارت دیگر، توسعه پایدار با توسعه مجموعه‌های مختلف سناریوهای آینده و به کارگیری تمام تلاش‌ها برای تحقق مطلوب‌ترین آن‌ها سروکار دارد. برای اینکه مفاهیم توسعه پایدار (یا سبک زندگی) به‌طور گسترده پذیرفته شود، مردم نیاز به درک مشترکی از آینده، نسخه خوب و بد آن دارند. مسیر فهم از طریق تجسم مفاهیم انتزاعی و ارتباط آن‌ها نه تنها با جامعه علمی، بلکه به کل جامعه است.

آینده‌پژوهی

آینده‌پژوهی پیش‌نیازی برای توسعه یک جامعه پایدار و مرفه تلقی می‌شود. بسیاری از کشورها، مؤسسات و شرکت‌ها به‌طور قابل توجهی در تحقیقات آینده سرمایه‌گذاری می‌کنند (Zovko, 2018). مطالعات آینده را می‌توان به‌طور کلی به عنوان «رویکردی تجربی و مبتنی بر علمی برای درک آینده» تعریف

2. Dwivedi

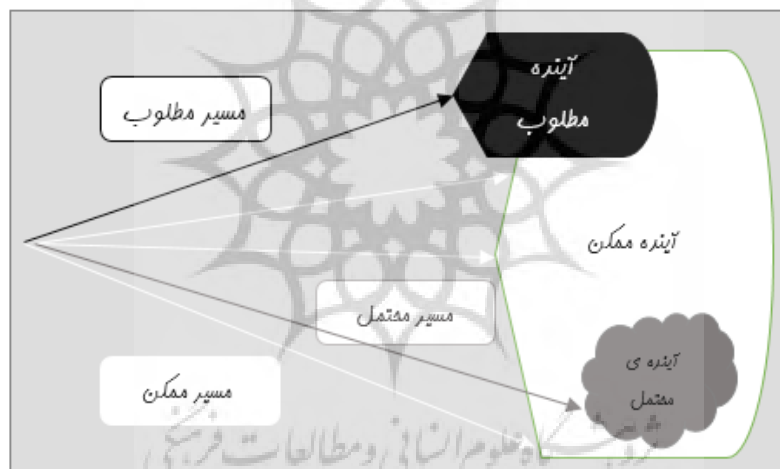
در تصویر شماره ۲ ابعادی را که در طول سال‌ها استفاده از تکنیک‌های سناریو در پروژه‌های مختلف کشف شده نشان می‌دهیم. گاهی اوقات سناریوها به‌وضوح برای دلایل برنامه‌ریزی باهدف صریح توسعه نتایج عملی استفاده می‌شوند. صنعت، فناوری یا سناریوهای مصرف‌کننده می‌توانند تحقیق و توسعه، تجارت یا توسعه محصول را هدایت کنند. سناریوها ممکن است هم به‌عنوان الهام‌بخش برای تولید ایده عمل کنند و هم به‌عنوان فیلترهایی در نظر گرفته شود که می‌توان از آن ایده‌ها و پروژه‌های جدید عبور کند.

در این تحقیق قصد داریم با استفاده از برنامه‌ریزی سناریو، راهبردهای پایداری برای روستاهای هدف گردشگری در ایران مرکزی که تغییرات نامشخص زیادی از جمله خشک‌سالی، کرونا، گردشگری بیش‌ازحد و... را پشت سر گذاشته‌اند، تدوین کنیم.

(2003). در بالا اشاره کردیم که سناریوها با پیش‌بینی‌ها و چشم‌اندازها متفاوت است و سناریوها توصیف‌واضحی از آینده‌های قابل‌قبول هستند. تصویر شماره ۱، تفاوت بین سه دسته اصلی سناریوهای آتی و مسیر رسیدن به آن را نشان می‌دهد.

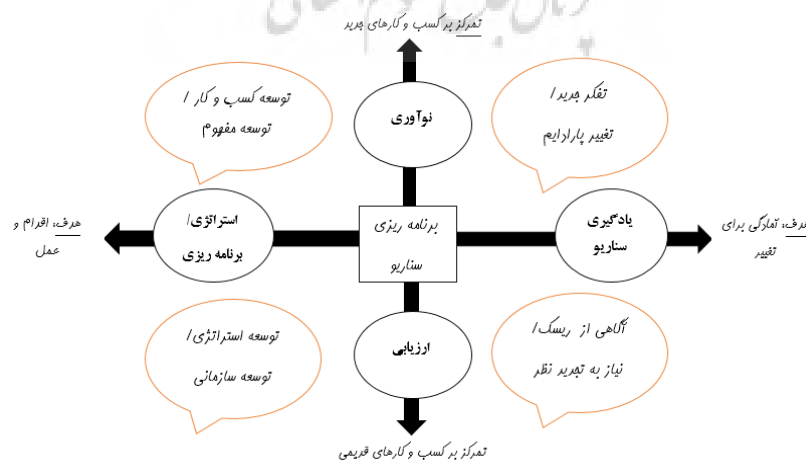
به‌طور کلی، هر چه جلوتر نگاه کنیم، احتمالات بیشتر می‌شود. با این حال، هر چه به جلوتر نگاه کنیم، و سیستم‌هایی که می‌خواهیم پیش‌بینی کنیم پیچیده‌تر شوند، این نوع برنامه‌ریزی آینده از قطعیت کمتری برخوردار می‌شود. همان‌طور که عدم قطعیت افزایش می‌یابد، ما به ابزارهای برنامه‌ریزی دیگری برای کشف و کاوش در محیط کسب‌وکار آینده نیاز داریم تا خطرات و فرصت‌های بالقوه را شناسایی کنیم و برای نه یک، بلکه برای بسیاری از آینده‌های احتمالی آماده شویم.

درواقع، تکنیک‌های سناریو را می‌توان برای چندین هدف مورد استفاده قرار داد، همان‌طور که در ادامه خواهیم دید.

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

تصویر ۱. سه دسته اصلی سناریوهای آتی. منبع: Lindgren & Bandhold, 2003

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

تصویر ۲. ابعاد استفاده از تکنیک‌های سناریو. منبع: Lindgren & Bandhold, 2003

پیشینه پژوهش

می‌کنیم.

- تجزیه و تحلیل: ما پیامدها را تجزیه و تحلیل می‌کنیم و سناریوها را تولید می‌کنیم.
- تصویربرداری: ما احتمالات را شناسایی می‌کنیم و چشم‌اندازی از آنچه مورد نظر است ایجاد می‌کنیم.
- تصمیم‌گیری: ما اطلاعات را وزن می‌کنیم، انتخاب‌ها و استراتژی‌ها را شناسایی می‌کنیم.
- اقدام: اهداف کوتاه‌مدت تعیین می‌کنیم، اولین قدم‌ها را برمی‌داریم و اقدامات خود را پیگیری می‌کنیم.

در قدم اول وضعیت گذشته، حال مقصد، شامل بازیگران، نیروهای جهت‌دهنده، سیستم غالب با استفاده از منابع در دسترس اینترنتی و چاپی و نیز بخشی از مصاحبه با خبرگان بخش خصوصی و عمومی این حوزه در منطقه تهیه می‌شود. در مرحله ردیابی، روندها و نیروهای مؤثر بر سؤال اصلی در مورد آینده توسط اسکن رسانه و پنل خبرگان دلفی پالایش و هویدا می‌شود. در مرحله تحلیل، نیروهای شکل‌دهنده و پیامدهای آن‌ها در آینده شناسایی می‌شود و سپس ارتباطات بین آن‌ها ترسیم و در نهایت در مرحله تصویرسازی سناریوهای مختلف ترسیم خواهد شد. در مرحله تصمیم‌گیری نیز مسیر رسیدن به سناریوی مطلوب با در نظر گرفتن فرصت‌ها و تهدیدات محیط آینده ترسیم می‌شود. در آخر نیز رهنمودهای مرتبط با مسیر تدوین شده به ذی‌نفعان پیشنهاد می‌شود.

سؤال اصلی پژوهش

سؤال محوری

چه راهکارها و رهنمودهای توسعه‌ای برای دستیابی به سناریو آینده مطلوب ۵ سال آینده روستاهای کویری هدف گردشگری ایران مرکزی وجود دارد؟

سؤالات فرعی

- وضعیت گذشته و حال مقصد مورد مطالعه چگونه است؟
- محرك‌ها و بازیگران اصلی مقصد مذکور چیست؟
- سناریوهای اصلی مقصد مذکور چیست؟
- راهبرد پیشنهادی برای رسیدن به سناریو/سناریوهای مورد نظر چیست؟

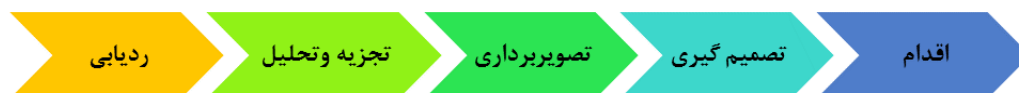
از بررسی ادبیات مرتبط موجود به نظر می‌رسد موضوع مطالعات آینده در مورد «توسعه گردشگری روستایی» چندان مورد استقبال پژوهشگران نبوده است؛ اما در زمینه توسعه روستایی می‌توان به پژوهش اخیر جشاری و همکاران (۲۰۲۳) با موضوع «اولویت‌بندی پیشران‌های توسعه محصولات گرمسیری در روستاهای جنوب شرق کشور با رویکرد آینده‌پژوهی» اشاره کرد، آن‌ها در پژوهش مذکور ۶ پیشران توسعه محصولات گرمسیری روستایی را شناسایی و معرفی کردند. از دیگر پژوهش این حوزه می‌توان به پژوهش خالقی و مجنونی توتاخانه (۲۰۲۱) با موضوع «آینده‌پژوهی برنامه‌ریزی توسعه روستایی (مطالعه موردی: شهرستان ورزقان)» اشاره کرد، آن‌ها در پژوهش مذکور متغیرهای تأثیرگذار بر توسعه را شناسایی و ۱۵ سناریو را به‌عنوان سناریوهای ایستا مطرح کردند. پژوهش تقیلو (۲۰۱۴) با موضوع «سناریوهای آینده سکونتگاه‌های روستایی ایران» نیز به شناسایی پیشران‌های کلیدی و سناریوهای مرتبط با آن در روستاها پرداخته است. در موضوع مطالعات آینده‌پژوهی در توسعه روستایی در پایگاه‌های اطلاعاتی بین‌المللی، پژوهش اخیر کورشو^۳ و همکاران (۲۰۲۳) با موضوع «آینده‌نگری و پیش‌بینی توسعه اقتصادی-اجتماعی مناطق روستایی» قابل توجه است. در این پژوهش، پژوهشگران دریافته‌اند، کاربرد آینده‌نگری در عملکرد مدیریت برنامه‌ریزی استراتژیک به بهبود فرایندهای اتخاذ اجرا و کنترل تصمیمات باهدف توسعه هماهنگ و متوازن اقتصادی و اجتماعی واحدهای سرزمینی روستایی کمک می‌کند. ویژگی متمایز آینده‌نگاری، تعامل فعال بین کارشناسان، دولت، کسب‌وکار و جمعیت برای هماهنگ کردن اقدامات و ایجاد چشم‌انداز مشترک برای توسعه آینده واحدهای سرزمینی روستایی است. این مقاله به‌طور خلاصه بیان می‌کند که نتایج پیش‌بینی آینده‌نگاری جهت‌های «جریان اصلی» توسعه روستایی را تعیین می‌کند.

روش‌شناسی تحقیق

در این پژوهش از تکنیک تایدا (TAIDA) برای سناریونگاری روستای هدف گردشگری استفاده شده است (تصویر شماره ۳). TAIDA نام چهارچوبی است که برای بیش از ده سال در پروژه برنامه‌ریزی سناریو برای سازمان‌های دولتی و خصوصی توسعه یافته و استفاده می‌شود. TAIDA به‌طور خلاصه مخفف:

- ردیابی: تغییرات و نشانه‌های تهدیدها و فرصت‌ها را ردیابی

3. Kovshov

ویژگی‌های مقصد مورد مطالعه

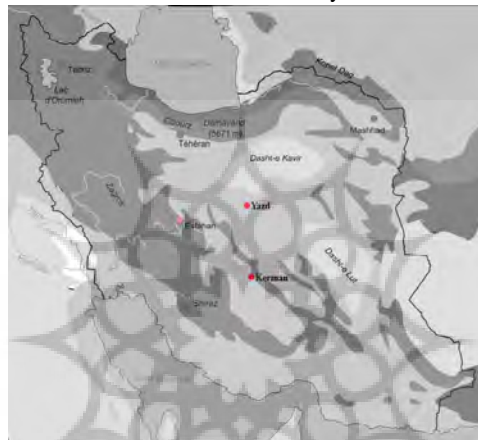
است. روستایی از توابع دهستان خورمیز از توابع بخش مرکزی شهرستان مهریز در استان یزد در کشور ایران است (تصویر شماره ۵). در سرشماری سال ۱۳۸۵ جمعیت آن ۴۲۱ نفر و در ۱۴۱ خانوار بوده است.

این روستا آخرین نقطه توقف در مسیر جاده ابریشم در مسیر یزد بوده و از این رو به فارسی «سر یزد» نامیده می‌شود. این شهر دارای چندین جاذبه مهم است: دژ ساسانی سر یزد، پاکنه، آب‌انبار، دروازه قدیمی شهر، کاروان‌سرای مربوط به دوران صفویه و کاروان‌سرا دیگری مربوط به زمان سلجوقیان است (تصویر شماره ۶).

اغلب روستاهای هدف گردشگری ایران مرکزی در سه استان مرکزی ایران یعنی اصفهان، یزد و کرمان قرار دارند که مقصد اصلی و غالب گردشگری ایران به‌ویژه برای گردشگران خارجی هستند. این استان‌ها به دلیل موقعیت مکانی و هم‌جواری با دو کویر بزرگ مرکزی ایران به نام‌های دشت لوت و دشت کویر دارای آب‌وهوای خشک و بیابانی بوده و بیشتر در میان کوه‌ها و تپه‌های شنی احاطه شده‌اند. تصویر شماره ۴ موقعیت این استان‌ها و بیابان‌های ایران را نشان می‌دهد.

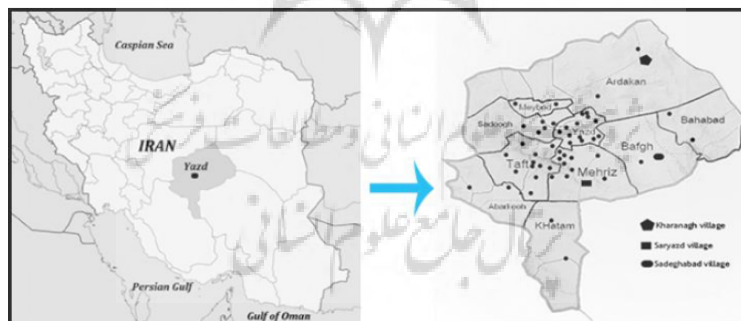
سریزد^۴ که به‌صورت عامیانه به سریزد و سریزد نیز تبدیل شده

4. Saryazd

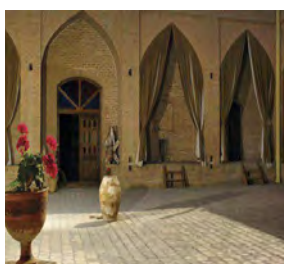
تصویر ۴. کشور ایران و محل قرارگیری استان‌های کویری. منبع: گوگل مپ

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

تصویر ۵. محل قرارگیری روستای سریزد در استان یزد. منبع: Asadi Zarch et al., 2021

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

کاروان‌سرای آجری سریزد

دروازه قدیمی شهر

پاکنه (محل تلاقی قنات)

دژ ساسانی سریزد در بین مزارع کشاورزی

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

تصویر ۶. جاذبه‌های مهم سریزد. منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۲

روش تحقیق

در مرحله اول اسکن رسانه‌های چاپی و دیجیتال، نسخه چاپی کتاب راهنمای گردشگری یزد چاپ وزارت میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری و راهنمای گردشگری لونی پلنت^۵ اسکن و در قسمت رسانه‌های دیجیتال ۵ سایت گردشگری آرآنس‌های مسافرتی بر اساس اولویت رتبه‌بندی گوگل در جستجوی واژه «سر یزد» و سایت میراث فرهنگی یزد و نیز صفحه اینستاگرام منطقه نمونه گردشگری سریزد و ویژه‌نامه خبری خبرگزاری ایرنا در مورد سریزد مورد بررسی قرار گرفت و با تحلیل محتوا متنی، مؤلفه‌های اصلی وضعیت حال و گذشته روستا استخراج شد.

در مرحله دوم پرسش‌نامه مصاحبه عمیق نیمه‌ساختاریافته شامل ۵ سؤال کلی شامل «وضعیت گذشته و حال»، «نیروهای شکل‌دهنده»، «بازیگران اصلی»، «سناریوهای ممکن» و «فرصت‌ها و تهدیدات پیشرو» تدوین و مصاحبه‌ها انجام می‌شود. پنل خبرگان نیز شامل ۱۰ نفر از خبرگان و متخصصان بخش خصوصی و عمومی هستند که حداقل تحصیلات تکمیلی دارند و یا تجربه کاری مرتبط بیش از ده سال در آن مقصد را داشته‌اند. این خبرگان به روش نمونه‌گیری غیرتصادفی گلوله‌برفی انتخاب شدند. کلیه فرایندهای مرور متون و جمع‌آوری داده و مصاحبه‌ها در بازه زمانی دی‌ماه ۱۴۰۱ تا فروردین ۱۴۰۲ انجام گرفت. داده‌های کیفی با استفاده از مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته و اسکن رسانه جمع‌آوری شد و توسط نرم‌افزار مکس کیودا^۶ نسخه ۲۰۲۰ تحلیل گردید. در مرحله سوم ارتباط بین عناصر و نیز سناریوهای مختلف و چشم‌اندازها ترسیم می‌شود. در مرحله

5. Lonely Planet

6. MAXQDA

جدول ۱. وضعیت حال و گذشته روستا.

چهارم معیارهای استخراج‌شده توسط پرسش‌نامه دلفی توسط ۱۰ نفر از خبرگان دانشگاهی و صنعت تأیید و وزن‌دهی شد. در مرحله پنجم راهبردهای لازم برای رسیدن به آینده مطلوب با بهره‌گیری از مدل رایت در سه سطح مدیریت، فعالیت و وظیفه ارائه گردید.

یافته‌ها

یافته‌های حاصل از اسکن رسانه و مصاحبه‌های انجام‌شده در رابطه با وضعیت گذشته و حال و تغییرات روستای هدف گردشگری سریزد در جدول شماره ۱ ذکر شده است.

یافته‌های حاصل از تحلیل محتوا و برآورد شاخص‌های مربوط به فرصت‌ها، تهدیدات نقاط ضعف و قوت روستای سریزد در قالب تحلیل SWOT در تصویر شماره ۷ آمده است:

یافته‌های حاصل از روش دلفی و تحلیل محتوا برای شناسایی نیروهای شکل‌دهنده و بازیگران اصلی موجود در روستای گردشگری سریزد که به‌صورت بالقوه و بالفعل عامل تغییر در روستا هستند در جدول شماره ۲ در زیرگروه طبیعی و انسان‌ساخت آمده است.

در بخش بعدی تمامی عوامل و بازیگران و نیروهای محرک قابل‌پیش‌بینی در روستا در دو جهت مثبت و منفی طبقه‌بندی شدند و برآیند این نیروهای مثبت و منفی سناریوهای محتمل مختلفی را تشکیل دادند، لازم به ذکر است همه‌گیری به دلیل غیرقابل‌پیش‌بینی بودن به‌عنوان متغیر کنترل از تصویرسازی سناریو حذف گردید. در جدول شماره ۳، این نیروها در جهت توسعه پایدار و یا عکس آن آمده است.

گذشته	حال
<p>- شغل اصلی ساکنین در گذشته، کشاورزی و بازرگانی و گردشگری بوده است.</p> <p>- در گذشته بسیار دور به دلیل قراردادن در مسیر تردد اصلی، فعالیت‌های بازرگانی نظیر تجارت ادویه رونق داشته و کاروان‌های مسافرتی (اغلب مذهبی سفر حج به مقصد مکه) عده‌ای به صنعت گردشگری مشغول بوده‌اند.</p> <p>- در ۵۰ سال اخیر باتوجه به تغییرات صنعت حمل‌ونقل و جاده‌های بین‌شهری و مواصلاتی اقتصاد روستا فقط بر پایه کشاورزی قرار داشته است و هیچ جریان گردشگری وجود نداشته است.</p> <p>- تمامی ساکنان، ساکنین دائم روستا بوده‌اند و کسی برای بازدید و تفریح به مقصد سریزد سفر نمی‌کرده است.</p> <p>- با خشک‌سالی متوالی ۳۰ سال اخیر جمعیت سریزد باتوجه به کاهش درآمد و تغییرات فرهنگی به شدت کاهش یافته و بسیاری از زمین‌های کشاورزی خشک و نوع کشت به دیم و نیز گندم و جو تغییر کرده است. همچنین بافت روستا در معرض نابودی و تخریب قرار گرفته و کاربری اماکن تغییر کرده و یا بلااستفاده مانده‌اند. بسیاری از مردم روستا به شهرهای نزدیک مهاجرت کرده‌اند.</p>	<p>- شغل اصلی ساکنین در ۱۵ سال اخیر تا زمان حال با شروع سرمایه‌گذاری گردشگری و مرمت و بازسازی بناها نظیر کاروانسرا و قلعه دوره ساسانی از کشاورزی به سمت گردشگری حرکت کرده است.</p> <p>- همچنان شغل اصلی ساکنین کشاورزی و کمی دامپروری است.</p> <p>- راه‌های متصل به روستا بازسازی شده است.</p> <p>- روستا در حاشیه کمربندی اصلی مسیر کرمان به یزد قرار گرفته است.</p> <p>- چند مجموعه تفریحی و گردشگری توسط بخش خصوصی در روستا راه‌اندازی شده است.</p> <p>- زمین‌های روستا ارزشمند شده است.</p> <p>- بسیاری از روستائیان که به شهر مهاجرت کرده بودند به روستا بازگشته و خانه‌های خود را بازسازی کرده‌اند و از آن به‌عنوان خانه دوم استفاده می‌کنند.</p> <p>- جریان گردشگری برای روستا ایجاد شده و در آخر هفته‌ها و ایام تعطیل، گردشگران برای بازدید از روستا به این مقصد سفر می‌کنند.</p> <p>- تعداد بسیار اندکی از گردشگران یک شب را در روستا اقامت می‌کنند و بیشتر نیم روز به گشت در روستا و صرف یک وعده غذا در روستا می‌پردازند.</p> <p>- مسیر اصلی روستا بازسازی و آسفالت شده است و منظر آن بازسازی شده و راه دسترسی به جاذبه‌های گردشگری مشخص و تسهیل شده است.</p> <p>- جشنواره گردشگری برداشت محصول انار در روستا برگزار می‌گردد.</p>

تصویر ۷. نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها. منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۲

جدول ۲. نیروها و بازیگران فعال در روستای سریزد.

طبیعی		انسان ساخت		
قابل پیش بینی	غیر قابل پیش بینی	جامعه محلی	بخش عمومی	بخش خصوصی
خشک‌سالی مکرر و کمبود آب	همه گیری کرونا	مردم محلی و ساکنین دائم و موقت روستای سریزد	وزارت میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، شورای روستا، فرمانداری مهریز، استانداری یزد، وزارت جهاد کشاورزی	سرمایه‌گذاران اصلی شامل شرکت سرمایه‌گذاری ارگ سریزد، شرکت سرمایه‌گذاری باغ آهو

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲

جدول ۳. سناریوهای ممکن آینده روستا.

بخش خصوصی Private Investment (PI)	بخش عمومی Public Sector (Ps)	جامعه محلی Local Community (LC)	طبیعی قابل پیش بینی Natural Phenomena (NP)
مثبت (۱)	مثبت (۱)	مثبت (۱)	مثبت (۱)
منفی (۲)	منفی (۲)	منفی (۲)	منفی (۲)

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲

است و شامل حمایت بخش خصوصی، عمومی و جامعه محلی از توسعه گردشگری با دسترسی به منابع آبی جدید است که خروجی آن شامل گرایش بیشتر ساکنین به گردشگری، افزایش درآمد روستائیان و بازگشت یا مهاجرت معکوس از شهر به روستا،

باتوجه به جدول شماره ۳، ۱۶ سناریو ممکن^۷ تصویرسازی شد که مطلوب‌ترین^۸ در بین آنها (PI1+PS1+LC1+NP1)

7. Possible scenarios

8. Desired Scenario

محیط درونی و بیرونی بررسی شود و در نهایت نقاط قوت و ضعفی که وجود دارد مشخص شود، از سوی دیگر فرصت‌های محیطی و مأموریت‌های سازمانی نیز تعیین می‌شود. اهدافی قابل دسترسی است که بر اساس توانایی و فرصت‌های مختلف تنظیم می‌شود. سطوحی که برای برنامه‌ریزی استراتژیک دیده می‌شود شامل مدیریت، فعالیت و وظیفه است؛ لذا باتوجه به ادبیات موجود مرتبط و یافته‌های پژوهش، در سطح مدیریت، مهم‌ترین راهبرد، ایجاد یک سازمان مدیریت/بازاریابی مقصد (DMO) است که وظیفه اصلی هدایت و هماهنگی و توسعه مقصد را بر عهده دارد و شامل نماینده‌ای از تمامی ذی‌نفعان یادشده از بخش عمومی و خصوصی و مردم محلی است. سپس تدوین برنامه مدیریت مقصد (DMP) است. برنامه مدیریت مقصد (DMP) بیانیه‌ای مشترک از تصمیم برای مدیریت یک مقصد در یک دوره زمانی مشخص است که نقش ذی‌نفعان مختلف را بیان می‌کند و اقدامات روشنی را که آن‌ها انجام خواهند داد و تخصیص منابع را مشخص می‌کند. در سطح فعالیت متخصصان گردشگری باید با برگزاری جلسات مختلفی ضمن آشنایی دست‌اندرکاران بخش عمومی با بحث توسعه گردشگری روستایی و ثمرات آن در هر ۴ محیط یادشده به آموزش جامعه محلی و آماده‌سازی آن‌ها برای مشارکت در فعالیت گردشگری روستا همت بورزند و از سوی دیگر بخش عمومی نیز با ایجاد تسهیلاتی نظیر مشوق‌های معافیت مالیاتی سرمایه‌گذاران مختلف و واحدهای تولیدی پیرامون را به سمت سرمایه‌گذاری در روستا و گردشگری روستایی سوق دهند. در سطح وظیفه نیز تمامی دست‌اندرکاران بخش عمومی و خصوصی و ساکنین محلی باید ضمن آشنایی با روش‌های نوین مصرف آب و تکنیک‌های آبیاری مدرن سعی در تغییر الگوی مصرف کرده و منابع آب موجود را بهینه‌تر مصرف کنند.

افزایش تولید و بهره‌وری در روستا، تنوع اشکال گردشگری در روستا و اضافه شدن شب اقامت در روستا و در نتیجه حفظ و احیای آداب و رسوم و فرهنگ غنی منطقه است.

در اجماع پرسش‌نامه دلفی خبرگان (جدول شماره ۴)، سناریوی حمایت مردم محلی و ساکنین موقت و دائم به همراه ادامه سرمایه‌گذاری بخش خصوصی و نیز حمایت سازمان‌های دولتی مکمل مرتبط مانند شورای روستا و فرمانداری و استانداری را به عنوان محتمل‌ترین سناریوی ممکن ۱۰ سال آینده روستای گردشگری سریزد مطرح گردید؛ ولی خبرگان اشاره نمودند که ممکن است اولویت‌های سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری دستخوش تغییر شده و حرکت به سمت گونه گردشگری شهری یزد باشد و گردشگری روستایی در سایه این نوع از گردشگری قرار گیرد. همچنین خبرگان به اجماع بیان کردند که آینده ۱۰ ساله روستای سریزد و گردشگری روستایی با کمبود منابع آبی در دسترس مواجهه شده و این خشک‌سالی بدون تغییر الگوی مصرف تشدید خواهد شد.

مرحله پنجم با ترسیم و تحلیل سناریوی مطلوب از طریق تحلیل PEST انجام گرفت و ۴ محیط سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فناوری مدنظر قرار گرفت، نتایج آن به شرح جدول شماره ۵ است.

بعد از مشخص شدن وضعیت حال و آینده مطلوب، برنامه عملیاتی برای رسیدن و طی مسیر برای رسیدن به آینده ممکن و مطلوب از مدل برنامه‌ریزی رایج بهره برده شد. این مدل از برنامه‌ریزی استراتژیک در ۵ مرحله اصلی بررسی می‌شود و در نهایت نظام اطلاعاتی که برای برنامه‌ریزی و تدوین راهبرد بررسی می‌شود بسیار مهم است. در این روش در ابتدا قرار است

جدول ۴. دلفی سناریوی محتمل و درصد اجماع.

NP2	LC1	PS1	PI1
تشدید بحران آب	حمایت ساکنین موقت و دائم روستای گردشگری	حمایت سازمان‌های دولتی وابسته مانند شورای روستا و فرمانداری	ادامه سرمایه‌گذاری سرمایه‌گذاران بخش خصوصی حاضر در روستا
۱۰۰٪	۹۰٪	۹۰٪	۸۰٪

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲

جدول ۵. تحلیل پست سناریوی مطلوب.

سیاسی	اقتصادی	اجتماعی	فناوری
حمایت و در اولویت قراردادن زیرساخت‌های گردشگری روستایی در برنامه‌های توسعه ملی	جذب سرمایه‌گذار داخلی و بین‌المللی و سرمایه‌گذاری در بهسازی و توسعه مکان‌های اقامت و پذیرایی	حمایت ساکنان روستا از برنامه‌های توسعه گردشگری، احیای آداب و رسوم سنتی و غذاهای محلی، بهبود الگوی استفاده از آب و توسعه صنایع دستی	ارتباط مؤثر و کارآمد بین ذی‌نفعان بخش گردشگری، تحریک برنامه‌های خلاقانه، اصیل و مناسب و بازاریابی

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲

بحث و نتیجه گیری

و بلاین^{۱۰} و همکاران (۲۰۰۵) نیز پر کرده است، آن‌ها معتقدند که فقدان مقصد و سازمان‌های بازاریابی/مدیریت مقصد به‌طور خاص برای مقاصد گردشگری روستایی و همچنین مقاصد گردشگری محلی وجود دارد. راهبرد دوم مدیریتی پیشنهادی یعنی تدوین برنامه مدیریت مقصد (DMP) نیز مکمل راهبرد اول بوده و به‌طور محسوسی وظایف سازمان مدیریت مقصد را مبنی بر شناسایی اولویت‌ها و تخصیص منابع مرتبط با آن معرفی کرده و بدین‌گونه برنامه توسعه مقاصد، عملیاتی‌تر خواهد شد، نکته‌ای که فیال و گرود در مطالعه خود به‌عنوان عنصر بسیار مهم پایداری مقصد رقابتی در آینده به آن اشاره کردند (Fyall & Garrod, 2019). راهبردهای پیشنهادی سطح فعالیت مبنی بر آموزش و مشارکت جامعه محلی یک از اصلی‌ترین ارکان توسعه پایداری در مناطق محلی است که در مطالعه ناگار جونان^{۱۱} (۲۰۱۵) به‌عنوان یکی از اصول اصلی گردشگری پایدار نام برده شده است. درنهایت راهبرد سطح وظیفه نیز محدود به گروه خاصی نشده و مرتبط با تمام ذی‌نفعان توسعه مقاصد از مردم محلی گرفته تا آرایه دهندگان خدمات و حتی گردشگران است که با تغییر رفتار و گرایش به رفتار مسئولانه محیط‌زیستی از آثار مخرب تغییرات محیطی بویژه آب و هوایی جلوگیری کنند که در پارادیم برنامه‌ریزی نسل سوم به آن تأکید شده و در مطالعات متعددی از جمله مطالعه شونهر^{۱۲} (۲۰۲۳) به‌طور کامل برجسته شده است.

البته محدودیت‌هایی نیز از لحاظ روش‌شناسی برای انجام پژوهش وجود داشت، اگرچه پژوهش حاضر از تحلیل محتوا و روش دلفی در بستر تابدا بهره برده بود؛ ولی می‌توان استفاده از روش‌های دیگر آینده‌پژوهی مانند چرخ‌های آینده^{۱۳}، شبیه‌سازی و بازی^{۱۴}، مدل (ABM)^{۱۵} و یا تحلیل آثار روند (TIA)^{۱۶} را به محققان آینده پیشنهاد داد که از روش‌های کیفی و کمی رایج در این حیطه از تحقیقات هستند. همچنین افزون بر محیط‌های خرد؛ مانند روستای سریزد می‌توان به سمت محیط‌های کلان مانند کشور ایران رفت و این‌گونه تحقیقات را برای مدیریت استراتژیک در سطح کلان به کار برد. پیشنهاد دیگر محقق به صنعتگران گردشگری روستایی به‌ویژه بخش خصوصی، استفاده از این‌گونه تحقیقات پیش از برنامه‌ریزی برای سرمایه‌گذاری خود در مقاصد بوده تا بتوانند با اطمینان بیشتری به بازگشت سرمایه خود و موفقیت در آن امیدوار باشند و کمترین بحران‌ها را تجربه کنند و یا حداقل برای بحران‌های پیش رو آماده باشند.

تشکر و قدردانی

بنا به اظهار نویسنده مسئول، مقاله حامی مالی نداشته است.

گردشگری یکی از آسیب‌پذیرترین بخش‌های اقتصادی در برابر بحران‌های منطقه‌ای و جهانی است (Ghaderi et al., 2014). در محیط پویای امروزی، ذی‌نفعان گردشگری ملزم به انعطاف‌پذیری و شفافیت در مورد جهت‌گیری تغییرات جهانی و تأثیر آن بر گردشگری، مهمان‌نوازی و مدیریت مقصد هستند (Dwyer et al., 2016). بنابراین، قابلیت‌های مدیریت بحران یک مقصد گردشگری باید به‌گونه‌ای باشد که یک بحران در حال ظهور را بتوان به‌سرعت حل کرد و از گسترش آن جلوگیری کرد (Racherla & Hu, 2009). آینده‌نگاری، که از دهه ۱۹۷۰ با برنامه‌ریزی استراتژیک بلندمدت مرتبط است، ابزار مفیدی برای یادگیری فردی و سازمانی است که آینده‌های ممکن یا مطلوب و پاسخ‌های بالقوه سازمانی را بررسی می‌کند (Baškarada & Shrimpton, 2016). طیف وسیعی از عوامل را برای ایجاد دیدگاه‌های منسجم و قابل‌قبول از آینده در نظر می‌گیرد (Fernandez Güell, 2011). به‌این‌ترتیب، مدیران و استراتژیست‌ها تنها با مشارکت در فرایندهای برنامه‌ریزی استراتژیک که به سناریوهای بحران و فاجعه نگاه می‌کنند، دانش و درک جدید قابل‌توجهی ایجاد می‌کنند (Bootz, 2010) و سازمان‌های خود را قادر می‌سازند تا از حالت «بحران‌خیز» به «آماده بحران» تبدیل شوند. لذا تحقیق حاضر به‌عنوان گونه‌ای از تحقیقات عصر جدید در زمینه آینده‌نگاری در نوع خود هم از لحاظ موضوع و هم روش در ادبیات گردشگری ایران کم‌نظیر است و به‌طور قابل‌توجهی ادبیات گردشگری موجود را ارتقا می‌بخشد و شکاف ادبیات آینده‌پژوهی را در ایران پر خواهد کرد. از سویی دیگر به مدیران مقاصد کمک می‌کند تا با بهره‌گیری از روش‌های جدید مدیریت استراتژیک، مقصد خود را برای موقعیت‌های ممکن و مطلوب آینده آماده کنند. همچنین به دلیل مشکلات زیاد و نو بودن گردشگری هنوز مدیریت مقصد و نهادهای مرتبط با آن در ایران به‌درستی شناخته نشده‌اند و به این دلیل است که مشکلات نهادی و ساختاری و ارتباط ضعیف بین نهادهای تصمیم‌ساز و ذی‌نفعان از اصلی‌ترین مشکلات توسعه گردشگری در ایران است (Taleghani et al., 2014). لذا این تحقیق با ارائه راهبردهای خود و معرفی سازمان مدیریت مقصد و نقش آن در تدوین برنامه‌ریزی مقصد و ارتباط مؤثر بین ذی‌نفعان تا حدود زیادی به مورد مذکور یعنی شکاف ادبیاتی و نقص نهادی مرتبط با توسعه مقاصد کمک می‌کند. راهبرد مدیریتی پیشنهادی اول که با توجه به تحلیل محیط فناوری سناریوی مطلوب یعنی ایجاد هماهنگی و ارتباط مناسب بین بخشی است، کاملاً دغدغه و نگرانی مطالعه نی (۲۰۰۶) مبنی بر کاربرد فناوری به‌عنوان یک جهان اجتماعی را مرتفع کرده و همسو با آن است، ایجاد سازمان مدیریت/بازاریابی مقصد (DMO) نه تنها دغدغه نی (۲۰۰۶) از محتوای کاربرد فناوری بلکه شکاف تحقیقاتی موجود مطالعات پایک^۱ (۲۰۰۸)

9. Pike

10. Blain

11. Nagarjuna

12. Schönherr

13. Futures Wheel

14. Simulation and Games

15. Agent Based Modeling

16. Trend Impact Analysis

References

- Adeyinka-Ojo, S.F., Catheryn Khoo-Lattimore, C., Vikneswaran Nair, A. (2014). Framework for Rural Tourism Destination Management and Marketing Organisations, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, Volume 144, 2014, Pages 151-163, ISSN 1877-0428, <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.07.284>. (<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042814042128>)
- Akbarian Ronizi, S., & Ramezanzade lasbuee, S. (2015). host community cultural intelligence and rural tourism development. Case study Rudbar ghasran region (Shemiranat city). The quarterly periodical of urban - regional geography and spatial planning, 16, 201-212. <http://ensani.ir/file/download/article/20160405114734-9834-129.pdf>
- Akbarian Ronizi, S.R., & Sheikh Biglou, R. (2016). Capacity to endure rural tourism development and formulate a strategic plan for Qalat village (Shiraz city). *Rural Development Strategies*, 3 (4), 495-481. [In Persian] doi: 10.22048/rdsj.2017.28315.1368.
- Alizadeh Dolatabadi, L., Shayan, H., Sadeghloo, T., Ghasemi, M., & Hosseinzadeh, S. R. (2022). Identification of Drivers and Scenarios Affecting the Integrated Management of Davarzan Watershed Villages. *Journal of Rural Research*, 13(2), 314-331. doi: 10.22059/jrur.2022.336545.1707
- Andersson, J., (2018). *The Future of the World. Futurology, Futurists, and the Struggle for the Post-Cold War Imagination*. Oxford University Press, Oxford.
- Asadi Zarch, M., Najjarzadeh, M., & Jafari, S. (2021). Interpret Influencing Factors on Revisit Intention to Rural Tourism Destinations in Yazd Province. *Journal of Research and Rural Planning*, 10(3), 61-80. doi: 10.22067/JRRP.V10I3.89623
- Asadi Zarch, M.R., Makian, S., & Najjarzadeh, M. (2023). Multidimensional interdisciplinary variables influencing tourist online purchasing intention at World Heritage City (City of Yazd, Iran). *SN Bus Econ* 3, 56 (2023). <https://doi.org/10.1007/s43546-022-00399-9>
- Baker, S. (2006). *Sustainable Development*. Routledge, New York, 2006.
- Başkarada, S., Shrimpton, D., & Ng, S. (2016). Learning through foresight. *Foresight*, 18(4), 414-433.
- Bell, W. (2003). *Foundations of future Studies: History, Purposes, and Knowledge*. Transaction Publishers, Piscataway, 2003
- Blain, C., Levy, S. E., & Ritchie, J.R.B. (2005). Destination branding: insights and practices from destination management organisations. *Journal of Travel Research*, 43, 328-338. doi: 10.1177/0047287505274646.
- Bootz, J.-P. (2010). Strategic foresight and organizational learning: A survey and critical analysis *Technological Forecasting and Social Change*, 77(9), 1588-1594.
- Cheng, L., Zhang, J. (2020). Is tourism development a catalyst of economic recovery following natural disaster? An analysis of economic resilience and spatial variability. *Curr Issues Tour* 1-22. <https://doi.org/10.1080/13683500.2019.1711029>
- Dwivedi, A. K. (2016). Agri-tourism entrepreneurship: A tool to rural development. *Journal of Tourism Management* 5(11): 1-15. Available at www.SSRN.com
- Dwyer, L., Dragičević, V., Armenski, T., Mihalić, T., & Knežević Cvelbar, L. (2016). Achieving destination competitiveness: An importance-performance analysis of Serbia. *Current Issues in Tourism*, 19(13), 1309-1336.
- Falak, S., Chiun, L. M., & Wee, A. Y. (2014). A repositioning strategy for rural tourism in Malaysia-community's perspective. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 144, 412-415.
- Fernandez Güell, J. M. (2011). Foresight as an innovative tool for designing tourist destinations. *ARA Journal of Tourism Research*, 3, 161-170.
- Fyall, A., & Garrod, B. (2019). Destination management: a perspective article. *Tourism Review*. ahead-of-print. 10.1108/TR-07-2019-0311.
- Ghaderi, Z., Mat Som, A. P., & Wang, J. (2014). Organizational Learning in Tourism Crisis Management: An Experience From Malaysia. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 31(5), 627-648.
- Godet, M. (2000). The Art of Scenarios and Strategic Planning: Tools and Pitfalls, *Technological Forecasting and Social Change*, Volume 65, Issue 1, 2000, Pages 3-22, ISSN 0040-1625, [https://doi.org/10.1016/S0040-1625\(99\)00120-1](https://doi.org/10.1016/S0040-1625(99)00120-1). (<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0040162599001201>)
- Jashari, S., hosseini, S. M., Dadrasmoghadam, A., & Moradi, E. (2023). Prioritization of drivers for the development of tropical products in the south-eastern villages of the country with a future research approach. *Journal of Rural Research*, . doi: 10.22059/jrur.2023.350196.1782.
- Khaleghi, A., & Majnoui Totakhaneh, A. (2021). The Future Study of Rural Development Planning (Case Study: Varzaqan County). *Journal of Regional Planning*, Vol 11, No 42, PP137-153 DOI: 10.30495/jzpm.2021.3937
- Kovshov, V., & Stovba, E., Lukyanova, M., Zalilova, Z., & Sitdikova, G. (2023). Foresight and forecasting of socio-economic development of rural territories. *Environment, Development and Sustainability*. 1-19. 10.1007/s10668-023-03808-7.
- Lew, C., Meyerowitz, D., & Svensson, G. (2018). Formal and informal scenario-planning in strategic decision-making: an assessment of corporate reasoning. *Journal of Business & Industrial Marketing*.
- Lindgren, S., & Bandhold, M. (2003). *Scenario Planning The Link Between Future and Strategy*. Palgrave Macmillan London. Springer. <https://doi.org/10.1057/9780230511620>
- Lombardo T. (2008). *Contemporary Futurist Thought*. Author House, Bloomington, Milton Keynes, 2008.
- Mohammadi, M., Majdi, A., & Hosseini, A. (2022). Tourism Development in Rural Areas; Systematic Review of Studies. *Journal of Research and Rural Planning*, 11(2), 101-118. doi: 10.22067/jrrp.v11i2.2201-1039
- Moseley, M. J. (2003). *Rural development: principles and practice* (1. publ. ed.). London [u.a.]: SAGE. p. 5. ISBN 978-0-7619-4766-0.

- Nagarjuna, G. (2015). Local Community Involvement in Tourism: A Content Analysis of Websites of Wildlife Resorts. *Atna Journal of Tourism Studies*, 10. 13. 10.12727/ajts.13.2.
- Najjarzadeh, M., Amirzade, N., Asadi Zarch, MR. (2022). Tourism brokers' perspective on turkey's image: marketing communications and subjective norms as mediators. *Enlight Tour Pathmak J* 12(1):33-69. <https://doi.org/10.33776/et.v12i1.5402>
- Nye, D.E. (2006). *Technology Matters: Questions to Live With*. The MIT Press, Cambridge, London, 2006.
- O'Brien, F. A. (2004). Scenario planning—lessons for practice from teaching and learning. *European Journal of Operational Research*, 152(3), 709-722.
- Peeters, P., Gössling, S., Klijs, J., Milano, C., Novelli, M., Dijkmans, C., Eijgelaar, E., Hartman, S., Heslinga, J., Isaac, R., Mitas, O., Moretti, S., Nawijn, J., Papp, B. and Postma, A. (2018). Research for TRAN Committee - Overtourism: impact and possible policy responses, European Parliament, Policy Department for Structural and Cohesion Policies, Brussels.
- Pike, S. (2008). *Destination marketing: An integrated marketing communication approach*, Oxford: Elsevier Butterworth-Heinemann.
- Porter, M. (1985). *Competitive Advantage*. New York: Free Press.
- Racherla, P., & Hu, C. (2009). A Framework for Knowledge-Based Crisis Management in the Hospitality and Tourism Industry. *Cornell Hospitality Quarterly*, 50(4), 561-577.
- Ringland, G. (2003). Scenario planning: persuading operating managers to take ownership. *Strategy and Leadership*, 31. 10.1108/10878570310505569.
- Roumiani, A., Shayan, H., Sojasi Qeidari, H., Rezvani, M. (2020). Strategic Spatial Planning for Sustainable Development of Rural Tourism Purposes Using the SOAR Strategic Model. *Journal of Rural Research*, 11(1), 90-105. DOI: 10.22059/jrr.2018.258771.1260
- Schoemaker, P., & Mavaddat, M.V. (2000). Scenario planning for disruptive technologies. *Wharton on Managing Emerging Technologies*, 206-241.
- Schönherr, S. (2023). Tourism Actors' Responsible Behavior: A Systematic Literature Review. *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 0(0). <https://doi.org/10.1177/10963480231171330>
- Schwartz, P. (1991). *The Art of The Long View: Planning for the Future in an Uncertain World*. New York: Currency Doubleday.
- Shafieisabet, N., & Mirvahedi, N. (2022). Futures Studies of Rural-Urban Linkage Benefits for Sustainable Food Security (Case Study: Rural Settlements in Southeast of Tehran Province). *Journal of Rural Research*, 13(2), 284-297. doi: 10.22059/jrr.2022.337923.1716
- Steffen, W., Leinfelder, R., Zalasiewicz, J., Waters, C. N., Williams, M., Summerhayes, C., & Schellnhuber, H. J. (2016). Stratigraphic and earth system approaches to defining the Anthropocene. *Earth's Future*, 4(8), 324-345.
- Taghili, A. (2014). Future scenarios of rural settlements of Iran. *Journal of Research and Rural Planning*, 3(1), 83-96. doi: 10.22067/jrrp.v3i5.25367
- Taleghani, Gh. R., Ghafary, A., Asgharpour, S. E., Bekiai, M. (2014). An Investigation of the Barriers Related to Tourism Industry Development in Iran, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, Volume 120, 2014, Pages 772-778, ISSN 1877-0428, <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.02.161>.
- Ward, N., Brown, David L. (1 December 2009). "Placing the Rural in Regional Development". *Regional Studies*. 43 (10): 1237-1244. doi:10.1080/00343400903234696.
- Weaver, D. (2001). *Encyclopedia of Ecotourism*. UK: Wallingford; CAB. Available at <https://www.worldcat.org/>
- Wheeler, S. (2004). *Planning for sustainability. Creating livable, Equitable, and Ecological Communities*. London and New York: Routledge; Taylor and Francis Group. DOI.org/10.4324/9780203134559.
- World Commission on Environment and Development: Gathering a body of global agreements (2012). *Our Common Future*. Report, World Commission on Environment and Development, Ch. 2, <http://www.un-documents.net/ocf-02.htm>, accessed 26 December 2012.
- Zovko, V. (2018). Management in the Year 2050. *Interdisciplinary Description of Complex Systems*, 16. 417-426. 10.7906/indcs.16.3.14.

پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی